

Limburgs *Landschap* “*Nao Boete*”

MEERJARENBELEIDSPLAN
2021-2025

INHOUD

I. INLEIDING.....	3
II. TERUGBLIK MEERJARENBELEIDSPLAN 2010-2020	4
III MISSIE EN VISIE.....	6
1. Missie.....	6
2. Visie	6
IV ONTWIKKELINGEN EN TRENDS.....	7
1. Zorg om biodiversiteit.....	7
2. Duurzaamheid.....	7
3. Veranderingen in de landbouwsector	7
4. Landschap als drager van erfgoed en natuur	8
5. Mediagebruik.....	8
6. Veranderd geefgedrag.....	8
V NATUUR EN LANDSCHAP.....	9
1. Aankopen.....	9
2. Inrichting.....	11
3. Beheer.....	13
VI ERFGOED.....	16
1. Aankoop.....	16
2. Restauratie, herbestemming, verduurzaming	17
3. Beheer.....	19
4. Kasteeltuinen Arcen	21
VII Draagvlak en communicatie	24
1. Draagvlak door communicatie en contact.....	24
2. Beschermers	24
3. Vrijwilligers.....	25
4. Samenwerking met derden.....	25
5. Zichtbaarheid	26
6. Vragen en klachten.....	26
7. Ontvangstlocaties	26
8. Belangenbehartiging.....	27
VIII BEDRIJFSVOERING.....	28
1. Organisatie.....	28
2. Financiën.....	29
BIJLAGE I LIJST VAN AFKORTINGEN	32

I. INLEIDING

Een mooi Limburg, met rijke natuur en beleefbaar erfgoed, daar wil Stichting het Limburgs Landschap aan bijdragen. We doen dat door een voorbeeldig beheer van onze natuurgebieden en monumenten, die vaak typisch Limburgs zijn. Kalkgraslanden in het heuvelland, watermolens langs een beek, het terrassenlandschap van de noordelijke Maasvallei, kastelen en vakwerkboerderijen....

In 2021 bestaat Limburgs Landschap 90 jaar. Sinds de oprichting in 1931 is de organisatie stevig gegroeid. De samenleving om ons heen veranderde nog veel sneller. En ook nu is er sprake van veel dynamiek.

In dit meerjarenplan geven we aan wat onze opgaven zijn voor de komende 5 jaar. Voor een belangrijk deel staan we voor continuïteit: goed blijven beheren van wat ons is toevertrouwd.

Tegelijkertijd blijven we ons ontwikkelen: we groeien in areaal natuur, en we zijn bezig met het restaureren en herbestemmen van gebouwen. Daarbij zijn we flexibel en spelen in op en maken gebruik van de uitdagingen waar we als maatschappij voor staan. Vooral de biodiversiteitscrisis, de stikstofaanpak, de klimaatverandering, de noodzaak om te verduurzamen en de veranderingen in de landbouwsector zullen gevolgen hebben voor ons werk. Ook de tijdens het schrijven van dit plan losgebarsten Corona-crisis zal ongetwijfeld gevolgen hebben. Welke dat zijn is moeilijk te voorspellen. Deze omstandigheden onderstrepen dat we op allerlei vlak flexibel en wendbaar zullen moeten zijn.

Limburgs Landschap is een kleine organisatie en wil dat ook blijven. Zo blijven we slagvaardig en het dwingt ons tot samenwerken; dat past ons goed. Onze middelen zijn altijd kleiner dan onze ambities, en dit vergt goed afgewogen keuzes. Dit meerjarenplan biedt daarvoor het kader. Wij zullen deze opgaven op zijn Limburgs aanpakken: praktisch aan de slag, in nauwe samenwerking met andere partijen in het Limburgse en gastvrij, zodat iedereen met ons mee naar buiten gaat om mee te genieten van al het moois dat Limburg te bieden heeft. Nao boete dus!

II. TERUGBLIK

MEERJARENBELEIDSPLAN 2010-2020

Bij de start van het opstellen van dit Meerjarenplan (MJP) hebben we teruggekeken naar het vorige. Dit plan besloeg de periode 2010-2020, en werd opgesteld in de periode dat de grote bezuinigingen op het natuurbudget van het kabinet Rutte 2 werden afgekondigd. Halverwege de planperiode is stilgestaan bij de komende 5 jaar, in de vorm van een vooruitblik: de mid-term preview.

Het eerste dat opvalt zijn de enorme veranderingen die zich in de buitenwereld hebben voorgedaan. Als je alleen al naar de afkortingenlijst achterin kijkt, dan kunnen we nu vaststellen dat 10 jaar later een groot deel van de afkortingen niet eens meer bestaat. DLG opgeheven, de PNB-regeling afgeschaft etc., etc. Vergeleken met die dynamiek heeft Limburgs Landschap het werk opmerkelijk genoeg in behoorlijke stabiliteit kunnen doen. Vasthouden aan de missie, aanpassing aan externe omstandigheden en gezond opportunisme om de kansen die er wél zijn te benutten waren daarvoor nodig. Een voorbeeld is dat de bezuinigingen op het natuurbudget hebben geleid tot vertraging van de aankopen van nieuwe natuur, maar ook gepaard gingen met stabiele beheersubsidies en extra budget voor maatregelen in natuurgebieden in het kader van de PAS (Programma Aanpak Stikstof).

Een conclusie die we hieruit voor dit MJP getrokken hebben is dat het beter is een MJP te maken voor een kortere periode, die beter te overzien is. Tweede conclusie is dat we in het MJP, uitgaande van onze eigen missie en visie, willen aangeven wat ons te doen staat. Dat de externe omstandigheden zeer variabel kunnen zijn - de tijdens het schrijven van dit plan losgebroken Corona-crisis onderstreept dat - beïnvloedt vooral het tempo waarmee we onze doelstellingen kunnen realiseren.

Een tweede constatering is dat zich in de vorige MJP-periode binnen de Stichting een paar grote ontwikkelingen hebben voorgedaan die niet in die mate waren voorzien in het MJP. De eerste is het in exploitatie nemen van de Kasteeltuinen in 2012. Een grote beslissing met een enorme impact op de organisatie. Aanleiding was het (dreigende) faillissement van de erfpachter, een incident dat natuurlijk niet gepland was. Dat Het Limburgs Landschap in staat is geweest zo'n grote beweging te maken zegt iets over de - te koesteren - flexibiliteit en het weerstandsvermogen van de organisatie.

Een tweede grote ontwikkeling is het veel grotere accent dat erfgoed heeft gekregen, uitmondend in het maken van de erfgoednota in 2016 en het verkrijgen van de POM-status. Een gevolg van een al wat langer gaande ontwikkeling in de uitvoering; verschillende (rijks)monumenten werden verworven en herbestemd (Bervesj, Frankenhofmolen, Hoogcruts, Oude Pastorie, Grathemermolen).

Een conclusie die we hier uit trekken is dat voor Het Limburgs Landschap nu geen "visie" nodig is maar een meer operationeel plan, waarin we in beeld brengen en organiseren wat ons, volgend uit deze grote veranderingen, nu te doen staat.

Het derde dat opvalt is dat er van de verschillende voorgenomen actiepunten er veel wel, maar ook veel niet zijn uitgevoerd. Oorzaken hiervan zijn ongetwijfeld deels gelegen in de hierboven genoemde ontwikkelingen die veel aandacht vroegen. Ook is duidelijk dat in het vorige meerjarenplan vooral aandacht was voor de beleidsmatige ontwikkelingen en veranderende accenten, zonder dat het reguliere werk werd beschreven. Het reguliere beheer van onze natuurgebieden en gebouwen vergt een grote inspanning van de organisatie. De "vrije ruimte" om nieuwe dingen te gaan doen is dus aanmerkelijk kleiner dan bij een beleids-, projecten- of lobbyorganisatie.

Een conclusie die we hier uit trekken is dat bij het maken van het MJP het belangrijk is goed in het achterhoofd te houden wat de werkvoorraad is, die voortkomt uit onze verantwoordelijkheid voor natuur en erfgoed die we reeds beheren. Ook is het van belang selectief te zijn met actiepunten, maar deze dan wel beter dan voorheen te koppelen aan jaarplannen en begrotingen. Op die wijze kan er meer sturing van het MJP uitgaan.

Om bovenstaande redenen hebben we gekozen nu een Meerjarenplan te maken voor 5 jaar, met een operationeel karakter, waarbij wel richting wordt gekozen, maar waarbij het tempo waarin we ambities waar kunnen maken afhankelijk is van de mogelijkheden die de samenleving ons daarvoor biedt. In 2024 willen we dit meerjarenplan evalueren, als opmaat voor een volgend meerjarenplan.

III MISSIE EN VISIE

I. MISSIE

Wij zorgen voor het duurzame behoud van karakteristieke landschappen in Limburg met de bijbehorende natuur en erfgoed. We doen dat voor en ook met de samenleving. Zo dragen we bij aan een leefbaar Limburg, ook voor de generaties na ons.

2. VISIE

Wij beschermen waardevolle landschappen met de bijbehorende natuur- en erfgoedwaarden door ze aan te kopen, te ontwikkelen of te restaureren en duurzaam te beheren. Die ensembles met hun natuurlijke rijkdom vertellen het verhaal van Limburg en vormen mede de Limburgse identiteit. We vinden het belangrijk dat mensen dit kunnen beleven en stellen daarom onze gebieden open en geven onze gebouwen een passende herbestemming. We zoeken de samenwerking met iedereen die bij wil dragen aan onze missie. Zo dragen we bij aan een provincie waar het goed leven, wonen en werken is.

IV ONTWIKKELINGEN EN TRENDS

Limburgs Landschap heeft als maatschappelijke organisatie volop te maken met trends in de samenleving. We spelen daar continue op in bij ons dagelijks werk, daarbij ondersteund door onze Raad van Advies. Voor dit Meerjarenplan vormen deze trends een belangrijk decor.

De belangrijkste ontwikkelingen die ons werk beïnvloeden zijn de volgende:

1. ZORG OM BIODIVERSITEIT

Het maatschappelijk bewustzijn dat er iets grondig mis is met onze omgang met de natuur is de afgelopen paar jaar sterk gestegen. Voorbeelden van de enorme aantasting van de biodiversiteit volgen elkaar in rap tempo op. Organisaties op alle niveaus werken aan initiatieven om het tij te keren. In Nederland kwam daar in 2019 de stikstofcrisis bij, die het zoeklicht zette op het achterblijven van de natuurkwaliteit in de N2000-gebieden. De vorige meerjarenplanperiode, die volgde op enorme bezuinigingen, zagen we een stelselmatige inkrimping van de natuurambities en was er steeds gebrek aan geld. De komende periode komt er weer een offensiever natuurbeleid. Werk aan de winkel voor Het Limburgs Landschap.

2. DUURZAAMHEID

Breed in de samenleving groeit de wens om duurzamer te werk te gaan. Vooral de klimaatopgave is enorm: klimaatneutraal worden in 2050 is nogal wat. Het raakt ons op verschillende manieren. In onze eigen bedrijfsvoering en gebouwen zullen we nog een hele slag moeten maken. Veel van onze gebieden zijn geschikt om water vast te houden en zo als klimaatbuffer bij te dragen aan een robuust watersysteem. Meer duurzame energie opwekken is een belangrijke opgave om klimaatverandering tegen te gaan. Waar het ten koste gaat van natuur en landschap stelt Limburgs Landschap zich kritisch op. Waar het wel past, of zelfs bij kan dragen aan natuurontwikkeling, denken we actief mee. Bomen zijn een belangrijke vastlegger van CO₂, waar we als bosbeheerder en –bosaanplanter aan kunnen bijdragen. Tegelijkertijd wordt het slecht begrepen als we vanwege de biodiversiteit of veiligheid ook wel eens bomen kappen. Voor dit spanningsveld zullen we meer aandacht moeten hebben.

3. VERANDERINGEN IN DE LANDBOUWSECTOR

De landbouw is de grootste grondgebruiker in Limburg en heeft een grote invloed op biodiversiteit en landschapskwaliteit. De landbouw staat voor grote uitdagingen omdat de druk om hun milieu-impact te verkleinen steeds groter wordt, terwijl de afzetprijzen niet stijgen en de landbouwsubsidies onder druk staan. Limburgs Landschap steunt de door het kabinet beoogde omschakeling naar kringlooplandbouw en bepleit een omslag naar natuurinclusieve landbouw. Als grondeigenaar en buurman zullen we proberen bij te dragen door de samenwerking te zoeken met boeren die werk maken van de beoogde omslag. Ook zoeken we naar mogelijkheden om de reststromen uit ons natuurbeheer (zoals plagsel, maaisel uit natte terreinen, stro van graanakkers) te betrekken bij de lokale agrarische kringlopen. Hierdoor kan in sommige omstandigheden de bodemvruchtbaarheid, door het verhogen van het organische-stof gehalte, vergroot worden.

4. LANDSCHAP ALS DRAGER VAN ERFGOED EN NATUUR

Natuur, gebouwde monumenten en cultuurhistorie worden vaak als aparte beleidsvelden beschouwd. Ook binnen Limburgs Landschap is dat nog wel eens het geval, mede aangestuurd door de verschillende beleidsvelden en subsidieregelingen. Terwijl het juist het landschap is dat bijdraagt aan de identiteit van een streek en zorgt voor het gevoel ergens 'thuis' te zijn. Daarbij is het de samenhang van waarden die de kwaliteit bepaalt, het ensemble. Deze samenhang bevestigt ook het belang van de grotere inzet die Limburgs Landschap is gaan plegen op erfgoed. De komende periode zullen we meer vanuit deze samenhang gaan werken, met het beheer van onze historische buitenplaatsen als speerpunt.

5. MEDIAGEBRUIK

Het mediagebruik is enorm veranderd. TV kijken werd streamen, bellen werd appen, discussiëren werd reageren, PC werd smartphone. Limburgs Landschap zal zich dan ook anders moeten manifesteren. Na 20 jaar stopt de TV-serie Natuurlijk Limburg, en we willen die graag laten opvolgen door een meer cross-mediaal programma. We zullen ons meer via sociale media manifesteren. Opkomende issues zullen we tijdig moeten opmerken en met slagvaardige en interactieve communicatie tegemoet treden om zo ook begrip voor ons beheer te kweken. De snel verslechterende omgangsvormen doen een groeiend beroep op ons incasseringsvermogen.

6. VERANDERD GEEFGEDRAG

Analoog aan landelijke ontwikkelingen zien we een terugloop in ons aantal beschermers. Mensen willen zich niet meer langdurig aan één organisatie binden. In plaats van de klassieke donatie willen mensen tegenwoordig flexibeler doneren; digitaal, vaker met een gift bij acties en campagnes waar mensen zich persoonlijk bij betrokken voelen. Aan de andere kant zien we ook dat mensen als ze geven, ze wel meer geven. Daarbij kiest men graag een specifiek doel, zoals een bepaald gebied of monument of een bepaalde activiteit. Zoals grondaankoop. Het is daarom belangrijk dat Het Limburgs Landschap breed kijkt naar het donateurschap.

V NATUUR EN LANDSCHAP

I. AANKOPEN

Eigendom blijkt de beste manier om natuurgebieden veilig te stellen. Aaneengesloten areaal heeft veel voordelen. Leefgebieden voor planten en dieren worden zo groter, en de negatieve invloeden van buiten het gebied nemen af. Beheer, waterhuishouding en recreatieve zonering kunnen in grotere gebieden optimaal georganiseerd worden.

Bij verwerven van bestaande natuur zijn we grotendeels afhankelijk van het grondaanbod. Helaas zijn er voor deze aankopen vrijwel geen subsidies meer te krijgen. Om deze reden reserveren we voor afrondingsaankopen – vaak gaat het om bossen - eigen middelen op onze begroting. Gelukkig krijgen we daarvoor ook middelen uit de Nationale Postcodeloterij, kunnen we regelmatig een beroep doen op Stichting ROBUR en fondsen zoals het Prins Bernhard Cultuurfonds, en steunt onze achterban dit doel door bij te dragen aan ons eigen aankoopfonds Quercus.

Efficiënt kunnen beheren door aaneengesloten gebieden was ook een motief voor een tweetal grote ruilingen die afgelopen jaren plaatsvonden tussen terreinbeherende organisaties. Bij Beesels Broek (met Staatsbosbeheer) en in de omgeving van Beek (met Natuurmonumenten) liggen nog opgaven, die we komende periode willen oppakken.

In het vorige meerjarenplan was de doelstelling om in 2020 ongeveer 9000 ha in beheer te hebben. Dat is gelukt. De verdeling van de hectares is wel anders dan toen de bedoeling was. Er is meer reeds bestaande natuur aangekocht, en – ten gevolge van de bezuinigingen – minder natuur gerealiseerd door functieverandering. Gemiddeld hebben we de afgelopen jaren circa 50 ha bos per jaar kunnen verwerven. De komende jaren willen we dat tempo doorzetten en daarvoor extra fondsen werven.

Veel van onze gebieden maken deel uit van het Nationaal Natuurnetwerk. Het afronden van dit netwerk is een kernopgave van het natuurbeleid. Daarvoor worden gronden aangekocht, die vervolgens de functie natuur krijgen. Voor dit soort aankopen van grond voor nieuwe natuur zijn – afhankelijk van regelmatig wisselende beleidskeuzen – subsidies beschikbaar. Daarbij wordt ook een eigen bijdrage van ons gevraagd. In prioritaire gebieden gaan we actief de grondmarkt op en benaderen daar eigenaren of zij willen verkopen,

waarbij we zo nodig ook ruilgronden aanbieden. Deels doen we dat zelf, maar ook zetten we daarvoor externe rentmeesters in die meer tijd hebben of over een goed netwerk in een specifiek deel van Limburg beschikken.

Het beleid van de overheid op het vlak van het realiseren van het natuurnetwerk kent regelmatig wisselende accenten. De afgelopen periode hebben we via het programma Platteland In Ontwikkeling, Natura 2000, POP3 en de natte natuurparels (via het Deltaplan Hoge Zandgronden) doelen proberen te realiseren. Redenerend vanuit onze gebieden zoeken we ook de komende jaren steeds weer naar mogelijkheden om onze natuurambities te realiseren.

De provincie heeft in 2020 op kaart aangegeven waar ze met prioriteit wil inzetten op functieverandering van landbouw naar natuur, en daar ook subsidie voor wil verstrekken. In terreinen van Het Limburgs Landschap gaat het om 200 ha. Voor de eigen bijdrage in deze verwervingen willen we 300.000 euro per jaar reserveren op onze begroting.

Daarnaast staat er een areaal van 165 ha op de kaart waarvoor de Provincie natuurontwikkeling nastreeft, maar nu geen subsidiemiddelen beschikbaar stelt. Limburgs Landschap zal er in de MJP-periode op blijven aandringen dat alsnog te doen. Dit sluit aan bij de ontwikkelingen in het stikstofdossier en bij de internationale discussies over het beter beschermen van de biodiversiteit door het vergroten van het areaal beschermd gebied. Als deze gronden alsnog subsidiabel worden zullen we onze eigen bijdrage moeten inpassen in de begroting.

Om slagvaardig te kunnen opereren is het wenselijk ruilgronden in portefeuille te hebben. We kopen alleen ruilgronden aan als we een duidelijk beeld hebben van de mogelijke afnemers daarvoor, en voor zo ver de begroting dat toelaat.

ACTIEPUNTEN MEERJARENBELEIDSPLAN:

Uitvoering

- 50 ha/jaar afrondingsaankopen in en bij onze natuurgebieden realiseren
- 40 ha/jaar gronden voor nieuwe natuur verwerven, met name in de natte natuurparels, het Weerterbos, Reigersbroek en waar uitbreidingsdoelen voor habitattypen uit de N2000-beheerplannen spelen (bv het Lommerbroek, kalkgraslanden bij Eys)
- Afronden ruilingen met Staatsbosbeheer (Beesels Broek en Turfkoelen) en Natuurmonumenten (Kelmonderbos)
- Mogelijkheden en middelen zoeken om ruilgronden aan te kunnen kopen, gekoppeld aan concrete aankoopmogelijkheden

Planvorming

- Opstellen tweede DHZ-programma voor natte natuurparels in samenwerking met de Provincie Limburg

Beleidsbeïnvloeding

- Versnelling realisatie natuurnetwerk en N2000-opgaven bepleiten, onder meer door ruimere begrenzingen aankoopgebieden en vergroten subsidiemogelijkheden in het provinciaal natuurbeleid

2. INRICHTING

In onze gebieden wordt hard gewerkt om de natuurkwaliteit op peil te krijgen en te houden. Denk aan het plaggen van stukjes heide, het inzetten van grazers, het dempen van sloten, het verwijderen van opslag van bomen en struiken in open landschappen, het creëren van gevarieerde bosranden en het aanplanten van landschapselementen en bos. Om aangekochte voormalige agrarische gronden een goede start als natuurgebied te geven moet er vaak stevig ingegrepen worden. Vaak is de bodem dermate fosfaatverzadigd dat de bouwvoor geheel verwijderd moet worden. Drainage en ontwateringssloten worden verwijderd en rasters geplaatst om begrazing mogelijk te maken. Deze inrichtingsmaatregelen pakken we projectmatig aan. Om dat werk te organiseren hebben we een eigen projectleider, maar zetten we ook externe projectleiders in. Hierdoor kunnen we flexibel inspelen op de steeds wisselende hoeveelheden werk.

De komende jaren spelen er verschillende ontwikkelingen die onze inrichtingsopgave en –mogelijkheden mede bepalen.

Allereerst gaat het om het tempo van aankopen van gronden, het doorleveren van gronden door de Provincie en het beschikbaar zijn van inrichtingssubsidies via SKNL (Subsidie Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap). Wij zullen ook zelf een financiële bijdrage moeten leveren voor deze projecten. Bij het schrijven van dit MJP hadden wij nog 90 ha inrichtingsopgave, 36 ha in te richten in natte natuurplekjes (beschikking in kader van Deltaplan Hoge Zandgronden) en 24 ha in te richten in het Reigersbroek (POP-3 beschikking). Hiervoor zullen we de benodigde eigen middelen reserveren. Ook de in de MJP-periode te verwerven gronden willen we inrichten; het tempo waarin dat lukt zal afhangen van de beschikbare middelen.

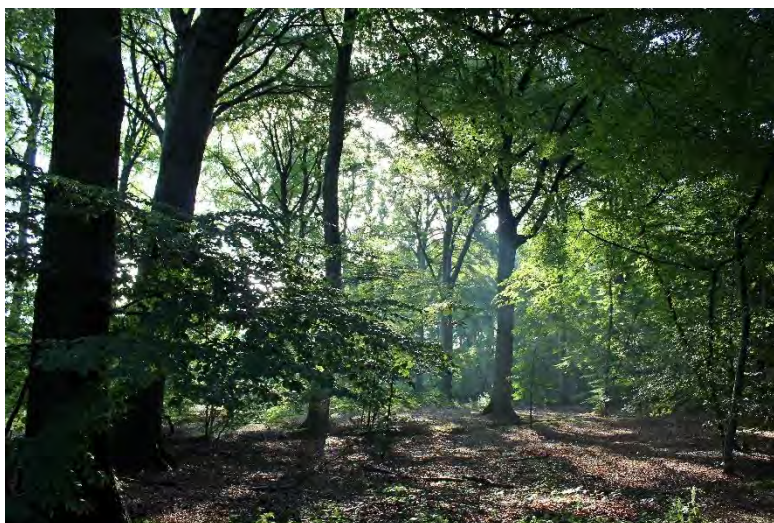
Veel van onze natuurgebieden hebben te lijden van de stikstofdepositie. Vergrassing van de heide, versnelde bosopslag, bodemverzuring en eikensterfte zijn wetenschappelijk bewezen symptomen hiervan. Zolang de échte oplossing – minimaal een halvering van de stikstofdepositie – niet is gerealiseerd, doen we in onze gebieden aan symptoombestrijding om zo de natuurkwaliteit nog een beetje in de benen te houden. De hiervoor benodigde maatregelen (extra begrazing, hydrologisch herstel, verwijderen bosopslag, het aanbrengen van bufferstoffen zoals kalk of steenmeel, plaggen, etc.) worden volledig gefinancierd door de overheid. Voor de periode tot halverwege 2021 hebben we duidelijkheid over welke projecten we gaan uitvoeren. Voor de periode daarna kennen we de opgave nog niet goed. In Limburg zijn nog lang niet alle N2000-beheerplannen gereed, en die vormen de onderlegger daarvoor. Ook zijn er nog geen budgetten toegewezen of beschikkingen verleend. In de MJP-periode zullen we het gesprek hierover aangaan met de Provincie. Zolang de kosten worden vergoed volgens

de huidige systematiek is er voor Limburgs Landschap niet zozeer een financiële uitdaging. Bij een met de eerste PAS-periode in omvang vergelijkbaar projectenvolume denken we het ook in praktische zin wel te kunnen organiseren. Wel is een tweetal randvoorwaarden van groot belang. Het nemen van stikstof-reducerende maatregelen moet niet ten koste gaan van de natuurkwaliteit. Dit dreigt bij te vaak of grootschalig plaggen of te intensief begrazen. Ook hebben deze maatregelen alleen zin in de context van een robuust natuurbeleid, waarbij het afronden van het natuurnetwerk en het verschaffen van een stabiel stelsel van beheerfinanciering hoekstenen zijn.

Bijzondere aandacht willen we besteden aan het Weerterbos. Hier liggen grote mogelijkheden voor natuurontwikkeling. Via het ontwikkelen van klimaatbuffers, het realiseren van de N2000-opgaven, het aanplanten van bos en het realiseren van hydrologisch herstel in en om deze natte natuurparel moet het mogelijk zijn dit gebied een grote kwaliteitsimpuls te geven.

Extra aandacht is er gekomen voor bosaanplant. In Limburg heeft de provincie een plan voor 1 miljoen bomen gelanceerd. Op gronden van Limburgs Landschap zien we ruimte voor het aanplanten van 30 ha bos. Het gaat ons daarbij niet primair om het aantal bomen. Door het aanplanten van bos op de wat rijkere gronden en het inbrengen van nu nog schaarse soorten kunnen we de biodiversiteit vergroten en zorgen voor een klimaatbestendiger bos. Daarnaast grijpen we kansen voor herstel van kleinschalige cultuurlandschappen door aanplanten van lijnvormige landschapselementen.

In voorbereiding is een project waarmee we een impuls willen geven aan de natuurkwaliteit in de Polderveldplas. De huidige natuurwaarden in deze diepe voormalige zandwinplas zijn zeer beperkt. We verkennen of dat kan verbeteren door een combinatie van natuurbouw met het leggen van zonnepanelen. Partners in het project zijn Solarfields en Bureau Waardenburg. Door een experimentele opzet en een goede monitoring willen we bijdragen aan de kennis over de kansen van zonne-energie op natuur-arme plassen.

ACTIEPUNTEN MEERJARENBELEIDSPLAN:

Uitvoering:

- Uitvoeren eerste DHZ beschikking (2021), en indienen tweede (2022), waardoor onze natte natuurparels optimaal worden ingericht.
- Inhaalslag inrichten verworven gronden in 2021-2022, waaronder Reigersbroek
- Uitvoeren eerste PAS-beschikking (2021) en indienen en uitvoeren tweede PAS-aanvraag (2022-2025)
- 30 ha bos aanplanten in 2021-2023, verspreid in de provincie Limburg.

Planvorming en beleidsbeïnvloeding:

- Gebiedsgerichte aanpak Weerterbos
- Van Polderveldplas naar PV-plas. Verkenning en projectvoorbereiding in 2021, daarna zo mogelijk uitvoering.

3. BEHEER

Limburgs Landschap beheert zo'n 9.000 hectare natuur. We doen dat met teams boswachters vanuit onze drie districtskantoren in Wellerlooi, Baexem en Sibbe. Geheel in lijn met de opbouw van het landschap in onze provincie gaat het om een grote diversiteit aan natuurtypen, met doorgaans een kleinschalig karakter. Onze gebieden liggen meestal verweven met het omringende landschap. Het gaat om een grote variatie aan beheertypen zoals plassen, vennen, heides, graslanden, akkers, loof- en naaldbos, zandverstuivingen en historische tuinen en -parken.

Limburgs Landschap is een gecertificeerd natuurbeheerder. Dit houdt in dat onze kwaliteitszorg is goedgekeurd en de certificeerder er op toeziet dat wij ons houden aan het kwaliteitshandboek. Dit vergt allereerst het goed op orde houden van onze eigendomsadministratie in CRS (Centraal Registratiesysteem). Dit vormt mede de basis voor het indienen van onze aanvraag onder de Subsidieregeling Natuur en Landschap. Op grond van landelijke afspraken geven provincies beschikkingen voor het natuurbeheer voor een periode van 6 jaar. Onze huidige beschikking loopt tot en met 2022. In 2022 zullen we dan ook een nieuwe aanvraag indienen. Daarbij zullen we er bij de Provincie op aandringen het beheer van een zo groot mogelijk areaal te subsidiëren. Nu valt ruim 20% van onze gebieden om een of andere reden nog niet onder SNL. Ook hopen we dat de provincie Limburg de toezichtsbijdrage open zal stellen, zodat er een betere basis komt voor het toezicht in het buitengebied.

Onderdeel van het kwaliteitshandboek is dat we voor alle natuurgebieden actuele beheerplannen hebben. Het actualiseren van de beheerplannen en het opstellen van plannen voor nieuwe gebieden is een continu proces. Onze afdeling beheerplanning zal in deze meerjarenplanperiode jaarlijks 8 tot 9 beheerplannen actualiseren. Naast de beheertypen en het uit te voeren natuurbeheer zullen we bij de actualisaties meer aandacht besteden aan het erfgoed in onze gebieden. Onze gebieden zijn vaak schatkamers van cultuurhistorie en archeologie, en het is belangrijk de aandacht daarvoor ook te verankeren in ons beheer. In het bijzonder voor onze vijf historische buitenplaatsen is het van belang de beheer- en onderhoudsopgaven beter in beeld te brengen en vast te leggen.

Het beheer in de districten leggen we jaarlijks vast in werkplannen per district. Veel van het uit te voeren beheer zit in de hoofden van onze beheerder, of wordt gepland via losse excel-sheets. We willen het uit te voeren beheer steeds beter vast gaan leggen in ons CRS, zodat het vastligt op kaart en door iedereen is te raadplegen. Ook het lang-cyclisch beheer (poelen onderhoud, afzetten graften, dunningen van bossen) kunnen we op die manier vastleggen, zodat het opstellen van het jaarlijkse werkplan een solide start krijgt.

Het beheer wordt twee keer per jaar geëvalueerd. Daarbij krijgen de afwijkingen van het voorgeschreven beheer aandacht als ook de binnengekomen vragen, klachten en suggesties. Ook worden de nieuw in beheer gekomen percelen besproken, zodat afspraken gemaakt kunnen worden over het in te zetten beheer. Daarnaast bespreken we districtsoverstijgende thema's tijdens "bomen-over-beheer"-sessies. Ook onze beheercommissie speelt een belangrijke rol bij de advisering over beheerdilemma's en nieuwe ontwikkelingen in het natuurbeheer.

Vrijwel al onze gebieden zijn toegankelijk of beleefbaar, we vinden het belangrijk dat mensen kunnen genieten van de natuur. Door zonering binnen de gebieden streven we ook naar rustige plekken voor de fauna. Het onderhoud van recreatieve voorzieningen zoals toegangspoortjes, informatiepanelen, en bankjes vergt veel aandacht, net als het toezien op de naleving van onze toegangsregels.

Om het dagelijkse beheer op een goede manier uit te kunnen voeren is een goede samenwerking met onze partners in het buitengebied cruciaal. We zoeken onze partners graag dichtbij: hierdoor dragen onze gebieden optimaal bij aan de lokale economie en kunnen we slagvaardig handelen. Ook zorgt regionale inzet voor regionale betrokkenheid en draagvlak voor onze doelen. We beschikken dan ook over een groot netwerk van agrariërs, loonwerkers en aannemers. Bij de afweging of we het beheer in eigen hand houden of uitbesteden spelen strategische keuzen, bijzondere natuurwaarden, cultuurhistorie en kosten een belangrijke rol. In de natuurontwikkelingsgebieden en in stedelijk gebied langs de Maas kiezen we voor jaarrondbegrazing, meestal met eigen Galloways. Op de Bemelerberg hebben we een eigen kudde mergellandschapen, en spelen we ook een rol in het behoud van dit zeldzame huisdierras. Op grotere heidevelden werken we met ingehuurde gescheperde

schaapskudden, die begrazen volgens een door ons opgesteld begrazingsplan. Veel graslandpercelen beheren we door ze in kortlopende pacht uit te geven aan boeren. De pachtprijs van de natuurgraslanden en –akkers wordt hierbij afgestemd op de beperkingen die het realiseren van een zo optimaal mogelijk natuurgebied met zich mee brengt. Op die wijze dragen onze percelen ook bij aan hun bedrijfsvoering. We hebben daarbij een voorkeur voor partners die ook op eigen grond natuur-inclusief werken, zodat de inzet van onze gronden bijdraagt aan de beoogde verduurzaming van de landbouw.

Voor het faunabeheer werken we in lijn met de recent vastgestelde notitie faunabeheer. We werken in de uitvoering nauw samen met lokale jagers en wildbeheereenheden. De jachthuurovereenkomsten zullen bij verlenging in overeenstemming worden gebracht met ons actuele beleid.

Natuurbeheer is een activiteit die gebaat is bij continuïteit. Consequent beheer levert de beste resultaten en dat streven we dan ook na. Toch is er sprake van veel dynamiek. Onze drukke provincie en het veranderende klimaat vergt veel van ons aanpassingsvermogen. We hebben onder andere te maken met veranderende wetgeving, nieuwe dier- en plantsoorten (o.a. exoten), overlast van flora en fauna bij burens en voor de verkeersveiligheid, nieuwe beheerinzichten, veranderende terreinomstandigheden (vernatting dan wel verdroging), veranderend recreatief medegebruik van onze gebieden, vervangen/verleggen van kabels en leidingen, aanleg en ophoging van dijken en criminaliteit in het buitengebied. Het anticiperen op deze ontwikkelingen is moeilijk, en we zullen er pragmatisch mee om moeten gaan.

We denken dat op het gebied van biodiversiteit in onze terreinen winst te halen is door het aanplanten van landschapselementen en het verder verbeteren van ons graslandbeheer. Door inrichtingsmaatregelen kunnen we

van algemene naar meer zeldzame graslandtypes komen. Ook willen we door aanscherpen van het beheer meerwaarde bereiken voor bijvoorbeeld insecten en bloemrijkdom.

Visies

Voor een aantal onderwerpen is een nieuwe visie of beleidsnotitie nodig. De komende jaren zullen we daaraan werken. Het betreft de volgende thema's: toezicht, beheer van ondergrondse kalksteengroeves, exoten en bosbeheer. Deze visies vormen vervolgens de leidraad voor ons werk op deze onderwerpen.

ACTIEPUNTEN MEERJARENBELEIDSPLAN:

Uitvoering:

- In 2022 indienen SNL-aanvraag voor de periode 2023-2028.
- Aan het eind van de beleidsplanperiode zijn de beheerplanrevisies op schema.
- Ontwikkelen en uitvoeren werkplan-functie CRS in 2021
- Bevorderen natuur-inclusieve landbouw bij onze partners
- Implementatie beleid faunabeheer in onze jachtcontracten

Planvorming:

- In de geactualiseerde beheerplannen zal meer aandacht zijn besteed aan erfgoedaspecten, cultuurhistorische elementen, groen erfgoed en archeologie
- Vaststellen visie over toezicht (begin 2021), opstellen visies beheer van ondergrondse kalksteengroeves (2021), exoten (2022) en bosbeheer (2022).
- De gedetailleerde beheer- en onderhoudsopgave van onze vijf historische buitenplaatsen is onderdeel van onze beheer- en werkplannen in 2025.

VI ERFGOED

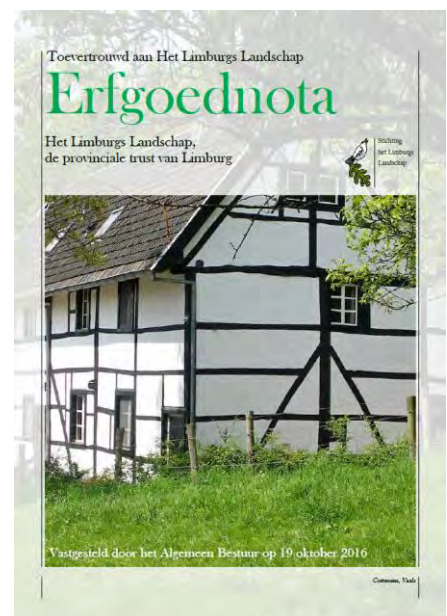
In Limburg hangen natuur en cultuur nauw samen. De meeste natuurgebieden zijn cultuurlandschappen en vaak ontleen ze hun waarde en aantrekkelijkheid ook aan de (monumentale) gebouwen die zich er op bevinden. Limburg is net zo rijk aan rijksmonumenten als aan natuur.

De aandacht voor erfgoed in ons werk is de afgelopen jaren sterk gegroeid. De zorg voor cultuurhistorie en gebouwde monumenten is sterker verankerd in onze statuten. In 2016 verscheen de Erfgoednota waarin we ons beleid hebben geformuleerd. Een erfgoedcommissie is ingesteld om te adviseren over erfgoedvraagstukken.

In het oog sprong een aantal spraakmakende restauraties en herbestemmingen van monumenten die er erg slecht aan toe waren. Veel energie en geld heeft de Stichting besteed aan de restauratie van de Frankenhofmolen, Kasteel Arcen, de Oude Pastorie, de kloosterruïne Hoogcruts en Nieuw-Ehrenstein.

In de afgelopen periode kwamen verschillende monumenten in eigendom, met als recente voorbeelden Kasteel Elsloo, de ruïne van Stein, de Standerdmolen in Urmond, Hoeve Nieuw- Ehrenstein en de Grathermolen. Intussen hebben we hierdoor inmiddels 40 gebouwen(complexen) (zie bijlage 1), en 62 monumentenummers in beheer.

Het gebouwenbeheer is professioneler geworden door het te organiseren in een aparte afdeling. Twee bouwkundigen werden aangesteld. Van het Ministerie van Cultuur kregen we de status als Professionele Organisatie voor Monumentenzorg. Dankzij de POM-status worden we beter gefaciliteerd bij ons monumentenonderhoud. Van POM-organisaties wordt ook een voorbeeldfunctie voor de sector verwacht. Met behulp van het audit-programma en ondersteund door onze erfgoedcommissie zullen we onze professionaliteit in de erfgoedzorg verder uitbouwen.

I. AANKOOP

Voor gebouwen hebben we niet zoals bij natuur een eigen uitbreidingsambitie. Bij monumenten komen wij vaak in beeld als er een monument is met een zodanig complexe restauratie- of herbestemmingsopgave dat het door particulieren of commerciële bedrijven niet wordt opgepakt. Limburgs Landschap heeft dan een vangnet-functie, om te voorkomen dat belangrijke monumenten tussen wal en schip belanden. Per geval moet worden afgewogen of het financieel en organisatorisch verantwoord is om een dergelijke uitdaging aan te gaan.

In de afgelopen periode hebben we gemerkt dat we onze handen meer dan vol hebben aan de gebouwen die reeds in eigendom zijn. De focus zal in de meerjarenplanperiode daarom liggen bij het organiseren van het onderhoud, het tot een goed einde brengen van restauratieopgaven en herbestemming van vrijkomende gebouwen die reeds in eigendom zijn. Ook zullen we een visie ontwikkelen op de toekomst van het kloostergoed St Paul in Arcen, dat op termijn in eigendom zal komen. Om deze reden zullen we de komende periode zeer terughoudend zijn mochten zich aankoopmogelijkheden van gebouwen voordoen.

2. RESTAURATIE, HERBESTEMMING, VERDUURZAMING

Voor gebouwen zoeken we een bestemming waarmee we minimaal het onderhoud (dat we liefst in eigen hand houden) kunnen betalen. Bestemmingen waardoor zo veel mogelijk mensen het erfgoed kunnen beleven hebben daarbij de voorkeur. Inmiddels hebben we hierdoor verschillende panden herbestemd als bezoekerscentrum, horecagelegenheid of vakantiewoning. Hierdoor is de maatschappelijke betekenis van deze gebouwen gegroeid.

Restaurants en herbestemmingen die we de komende 5 jaar willen oppakken en afronden zijn

- Kaldenbroek
- Nieuw Ehrenstein
- Grathermolen
- Beijlshof

De ervaring leert dat het bijeenbrengen van het geld, het maken van de plannen, het verkrijgen van de vergunningen, het uitvoeren van de restauraties en het vinden van een nieuwe gebruiker meerdere jaren vergt. We hebben de financiën voor deze opgaven nog niet bij elkaar. In de begroting zullen we eigen middelen reserveren, als cofinanciering voor de (aan te vragen) subsidies en fondsen.

Huis Kaldenbroek is verhuurd als 2 vakantiewoningen, maar voldoet technisch, bouwkundig en commercieel niet aan de eisen. We willen het monument daarom een opknapbeurt geven waardoor de monumentale waarden versterkt worden, en het als één vakantiewoning verhuurd kan gaan worden. De planning is om dit in het eerste kwartaal van 2021 uit te voeren.

Van het grote complex Nieuw Ehrenstein is het eerste gedeelte – de oostvleugel met de voormalige melkveestal – opgeleverd en herbestemd tot gezellige brasserie. De volgende opgave is het restaureren van de binnenzijde van het hoofdhuis. Hier willen we een grote vakantiewoning realiseren, die in de zomer van 2021 in de verhuur gaat. De volledige restauratie en herbestemming van de westvleugel is de volgende uitdaging. Ook voor de toekomst van het nabij gelegen complex Klarenanstel zullen we onze visie ontwikkelen.

In de Grathermolen, in eigendom sinds 2017, hebben we het onderhoud opgepakt en aandacht besteed aan de watermolen. De voormalige woning met schuren wacht nog op restauratie. We zullen in 2020 knopen doorhakken over de toekomstige functie. Vervolgens zullen we de restauratie en herbestemming in gang zetten, zodra de financiële dekking daarvoor gevonden is.

Voor de Beijlshof is de eerste opgave om voor de boerderij de gemeentelijke monumentenstatus te verkrijgen. Deze procedure is in gang gezet. Ook willen we meer inzicht krijgen in de geschiedenis van dit gebied, dat geldt als een gaaf voorbeeld van een 'kampenlandschap'. Om te zorgen dat er toezicht is op het complex en te voorkomen dat

de gebouwen door leegstand in verval raken geven we deze tijdelijk in gebruik. Restauratie, herbestemming en het vinden van een definitieve gebruiker zal vermoedelijk enige jaren kosten. Dit complex vergt een brede oriëntatie op mogelijke herbestemmingsmogelijkheden.

Naast deze vier grote opgaven hebben we verschillende gebouwen – meestal verhuurde woningen -in eigendom die in de komende jaren plotseling vrij kunnen komen van gebruik. Als dat gebeurt moeten we investeren in de duurzaamheid van het gebouw en de inrichting aanpassen aan de eisen van deze tijd. Hiervoor zullen we op dat moment ruimte zoeken in de begroting.

Limburgs Landschap wil dat haar gebouwen blijven voldoen aan de eisen van de tijd. Daar hoort bij dat we af willen van de (in ieder geval open) asbest in de gebouwen. Ook willen we een zo laag mogelijk energiegebruik en zo mogelijk duurzame opwekking van stroom en warmte. Dit vergt behoorlijke investeringen, die per saldo geld kosten. We kiezen ervoor om de verbeterlagen in de panden te koppelen aan renovatiemomenten of restauraties.

ACTIEPUNTEN MEERJARENBELEIDSPLAN:

Uitvoering:

- Verbeteren huys Kaldenbroek (2021)
- Herbestemmen Villa Nieuw Ehrenstein tot vakantiewoning (2021) en restaureren westvleugel (2022).
- Restaureren en herbestemmen woning Grathemermolen (2021-2023)
- Verduurzamen gebouwen bij restauraties of grotere renovaties
- Saneren van (in ieder geval open) asbest

Planvorming:

- Visie ontwikkelen op Kloostergoed St Paul (2024)
- Visievorming Beijlshof (2021), met aansluitend fondsenwerving (2021), restaureren en herbestemmen (2023-25)
- Visievorming Klarenanstel (2022-23)

Beleidsbeïnvloeding/lobbyopgave:

- Naast het indienen van subsidieaanvragen ook fondsenwerving onverminderd doorzetten.

3. BEHEER

Goed inzicht in de (cultuur)historische waarde van de gebouwen is belangrijk. Bouwhistorisch onderzoek geeft daarvoor de basis. We willen voor al onze monumentale gebouwen een dergelijk onderzoek beschikbaar hebben.

Gebouwen maken vaak deel uit van een landgoed, buitenplaats of waardevol landschap. Dit brengt met zich mee dat wij een visie moeten hebben op het geheel. Voor de historische buitenplaatsen en waardevolle ensembles willen we daarom extra aandacht besteden aan visievorming, waardenstelling en beheerrichtlijnen.

Goed onderhoud is de basis van ons gebouwenbeheer. Dit zorgt ervoor dat de gebouwen er netjes bij staan en het voorkomt hogere kosten later. We hebben ons gebouwenbeheer de afgelopen jaren verbeterd, en zetten de komende jaren verdere stappen.

Ons doel is dat de staat van onderhoud voor 100% van onze monumenten als goed beoordeeld wordt door de Monumentenwacht. We laten onze monumentale gebouwen daartoe driejaarlijks toetsen door de Monumentenwacht.

Het onderhoud vindt planmatig plaats. We nemen daartoe alle gebouwen (monumentaal en niet-monumentaal) op in O-prognose. Hierdoor hebben we altijd een compleet inzicht in de onderhoudsopgave. Doordat onze bouwkundigen zelf minimaal jaarlijks in de panden komen, en in contact staan met de gebruikers, kan kritisch worden beoordeeld of gepland onderhoud ook daadwerkelijk nodig is. Het jaarlijks beschikbare onderhoudsbudget wordt op die manier optimaal ingezet. Onderdeel van de aanpak is dat alle gebruikers toegang krijgen tot een meldings-app voor storingen.

Door goed onderhoud en aandacht voor de veiligheid bij de inspecties verlagen we de kans op calamiteiten zo veel mogelijk. Incidenten zijn echter niet geheel uit te sluiten, zodat goede verzekeringen essentieel zijn. Daarbij is het

van belang dat de taxaties van de herbouwwaarde accuraat zijn en een goede beschrijving bevatten van de (erfgoed)waarden. Via een inhaalslag brengen wij alle taxaties op orde.

Bijzondere aandacht verdienen onze tien molens. Hier verdient niet alleen het gebouw, maar ook het molenmechaniek, het ambacht van molenaar en het molenbiotoop aandacht. We streven naar een actieve groep molenaars, die zorgen dat de molens maalvaardig en in bedrijf blijven. Met behulp van deskundigen geven we het onderhoud van de molenmechanieken meer aandacht.

De afgelopen jaren hebben we veel geïnvesteerd in de restauratie en consolidatie van de kloosterruïne Hoogcruts. Het complex is weer bruikbaar gemaakt, en in gebruik

gegeven bij de Stichting HX. Doelstelling is een klooster van de 21e eeuw te ontwikkelen. Door de aanwezigheid van kleine bedrijven, ambachten en kunstenaars en het organiseren van activiteiten op het kruispunt van natuur, kunst, technologie en duurzaamheid komt de kloosterruïne tot leven. Het afstemmen van het gebruik op het bijzondere karakter van het pand en het, afhankelijk van gebleken behoeften, doorvoeren van aanpassingen zal nog veel aandacht vergen. Daarbij is het ontwikkelen van de kloostertuin een speerpunt.

ACTIEPUNTEN MEERJARENBELEIDSPLAN:

Uitvoering:

- Alle gebouwen worden opgenomen in O-prognose (2021)
- Alle gebouwen worden opgenomen in de meldingsapp voor storingen. (2021)
- Voor alle gebouwen zorgen we voor actuele taxaties van de herbouwwaarde ten behoeve van adequate verzekeringen.
- We laten twee bouwhistorische onderzoeken per jaar uitvoeren.

Planvorming:

- Voor onze historische buitenplaatsen en ensembles Bleijenbeek, Kasteel Elsloo, Ruïne Stein, Landgoed Arcen, Kasteel Goedenraad en Chateau Neercanne zorgen we voor een goede beheervisie, waardenstelling en beheerrichtlijnen, waarin het 'groene' en gebouwde erfgoed in samenhang aan de orde komen. (2021-2025)
- Inrichtingsvisie Kloostertuin Hoogcruts (2021-2022)
- Extra aandacht voor de molenmechanieken en molenambacht en werving van vrijwillig molenaars.
- Verdere professionalisering van ons monumentenonderhoud en behoud van POM-status
- Ontwikkelen leegstandsbeleid (2021)

4. KASTEELTUINEN ARCEN

Kasteeltuinen Arcen is cultureel erfgoed. Een groot deel van het park is aangewezen als rijksmonument, maar ook de omliggende tuinen zijn inmiddels te beschouwen als erfgoed. Het Limburgs Landschap wil dat in standhouden en beleefbaar maken voor een groot publiek. We willen dat bezoekers een gezellige en inspirerende dag uit beleven.

Beheer en openstelling van het Kasteel en de tuinen kost geld. Naast de jaarlijkse exploitatiekosten vergt het groot onderhoud van park en het kasteel stevige investeringen. Om het complex Kasteeltuinen Arcen in goede staat te houden gaat het in de Meerjarenplanperiode om circa 1,5 miljoen euro. Onze doelstelling is dit te kunnen bekostigen uit de jaarlijkse exploitatie. Nu is dat nog niet het geval: het jaarlijks exploitatieresultaat ligt op dit moment rond de € 125.000 bij 175.000 bezoekers. Doel is een verbetering van het jaarlijks resultaat naar € 300.000 euro. We denken dat we dit met een beperkte groei van het aantal bezoekers naar 200.000 kunnen bereiken. Op basis van de ervaringen op het park in het verleden moet dit haalbaar zijn. De recente Corona-crisis maakt het halen van dit doel moeilijker, zeker als grotere evenementen met veel bezoekers langer onmogelijk blijven. Een groei van het aantal bezoekers vergt een goed product, regelmatige vernieuwingen in de tuinen, succesvolle evenementen en een marketing-impuls. De demografische, sociaal-economische trends lijken in ons voordeel en daar moeten we van profiteren. Toerisme zal de komende jaren alleen maar groeien. De druk op de Randstad wordt erg hoog en de periferie van ons land kan daarvan profiteren. De vergrijzing zet verder door en mensen blijven vitaler, waardoor onze doelgroep groeit. Tot slot zal de hang naar natuurbeleving naar verwachting blijven groeien.

Tuinen

Hoogwaardig onderhouden tuinen zijn van essentieel belang. Daarnaast is er in de afgelopen 30 jaar een aantal kleinere en grotere tuinaanpassingen doorgevoerd in het park. Uitgangspunt is steeds het oorspronkelijke ontwerp van Niek Roozen geweest. Daarop zijn toevoegingen gedaan of er zijn delen van het park omgebouwd. Een deel van het park zal jaarlijks groot onderhoud behoeven en daarmee is er een kans om vernieuwingen door te voeren. Daarnaast stellen we ons de vraag of een grotere vernieuwing in het park zou kunnen bijdragen tot de 'sprong' naar 200.000 gasten en daarmee naar het gewenste resultaat. Hiervoor is de visie op de klimaattuinen ontwikkeld. Waar Nederland er onder gebukt gaat dat het door klimaatverandering of veel te nat, of veel te droog is, kunnen we in de tuinen laten zien dat bij elk klimaat een prachtige tuin tot de mogelijkheden behoort.

Cultuur Historisch Erfgoed.

Het erfgoed dient in goede staat van onderhoud te verkeren, dit is tenslotte het hoofddoel van de Stichting. Er zal nagedacht worden over nieuwe belevingsvormen met erfgoed als uitgangspunt.

Medewerkers en vrijwilligers.

Medewerkers en vrijwilligers zijn de ambassadeurs en moeten de tools krijgen om de gast de juiste aandacht te kunnen geven.

Evenementen & Activiteiten

Op dit moment hebben we grofweg één groot voorjaarsevenement, twee grote zomerevenementen en één groot najaarsevenement. Het kan goed dat één van die evenementen in de komende periode komt te vervallen, zeker als blijvende Corona-maatregelen beperkingen zouden stellen aan het aantal gasten dat we op een dag op het park kunnen ontvangen. Daarom willen we in de komende beleidsplanperiode nieuwe evenementen ontwikkelen. Denk hierbij aan Gardenfairs, uitbouw van Rozenfestijn, Vertelfestival. Ook een winterevenement is denkbaar. Daarnaast willen we jaarrond passende extra activiteiten blijven organiseren waarbij Kasteeltuinen Arcen als decor geldt. Daarbij zijn succesvolle evenementen en activiteiten uit het verleden een inspiratiebron.

Samenwerkingen.

We blijven coöperatie opzoeken met de sierteeltsector en andere partijen die kunnen helpen om doelen te bereiken en belevingen voor de toekomst vorm te geven.

Duurzaamheid.

Aandacht en zorg voor onze leefomgeving is een belangrijk onderdeel van de ervaring van de bezoekers. Er moet aandacht zijn voor natuur, energie, afval en overige relevante zaken.

Gastronomie & Retail

De ervaring en verwachtingen van de gast binnen de horeca en winkel moeten in lijn liggen met de doelen en kernwaarden.

Een verbeterde marketingstrategie

In de komende beleidsplanperiode willen we onze marketingstrategie een nieuwe impuls geven. We hebben de overtuiging dat het product Kasteeltuinen Arcen goed is, dat horen we ook van gasten die ons park bezoeken. De indruk bestaat dat veel mensen dat echter nog niet of onvoldoende op hun netvlies hebben. Het dagelijkse tuinbezoek (buiten de evenementen om) kan en moet dus omhoog. We willen naar meer (inter)nationaal bezoek en dat vergt een duidelijke marketingfocus. We weten nog onvoldoende van onze huidige gasten, en van wat onze potentiële gasten naar het park zou kunnen trekken. Dat willen we in beeld brengen.

Aanbod sales

We willen grote groepen kunnen ontvangen. Aan grote groepen moeten we nu te vaak nee verkopen, omdat we ze niet goed kunnen faciliteren. De beschikbare ruimtes zijn hiervoor niet geschikt. We willen een investeringsplan maken voor de nu nog 'leegstaande' ruimtes of minder efficiënte bouwdelen zodat we die optimaal kunnen inzetten voor het ontvangen van groepen met een grote mate van comfort en efficiency. Een verkenning van de zakelijke markt lijkt kansrijk voor ons park. Ook hierop zal beleid gemaakt gaan worden.

Jaarrond openstelling

We willen onderzoeken of het rendabel kan zijn om eventueel een deel van het park, in de wintermaanden open te stellen. Er moet dan wel een duidelijke aanleiding zijn om bijvoorbeeld het eiland waar het Kasteel, Poortgebouw en Koetshuys op gevestigd is, te bezoeken. Winteropenstellingen bieden daarnaast mogelijk kansen om goed horecapersoneel binnen boord te houden.

Entree

Grote prijsverhogingen aan de entreekant zijn nu niet realistisch. We liften de komende jaren mee met de inflatie. Het is te overwegen om te kijken naar een dynamisch prijsbeleid. Het meeste bezoek concentreert zich nog in het weekend. Als het park doordeweeks goedkoper is om te bezoeken levert dat mogelijk meer bezoekers op. Ook

andere varianten zijn denkbaar. Een grote investering zou een prijsverhoging kunnen rechtvaardigen. De perceptie van prijzen door de consument speelt ook een grote rol.

Horeca

Op het gebied van horeca zijn we bijna waar we zijn willen. De kwaliteit is goed. We geloven in de verschillende horecaconcepten in het Koetshuys en het Bergpaviljoen en in de Casa Verde. Bij de Riddertenten zijn mogelijkheden tot her-of doorontwikkeling. Doordat we het zelf exploiteren houden we grip op de zaak en sluit de horeca goed aan bij ons park. Tegenvallende cijfers gaan niet ten koste van de gastervaring. Het prijsniveau zal optimaal moeten zijn om rendement te kunnen maken op dit onderdeel van de exploitatie.

Parkeren

De parkeerplaats van Kasteeltuinen Arcen samen met de Tiendschuur zou een soort transferium kunnen worden van toeristisch dorp Arcen. Daarmee kan het dorp (deels) autoluw worden. Het gebied kan toegangspoort zijn tot het dorp, de natuur en de bestemmingen in de omgeving (Landgoed Arcen) en Kasteeltuinen Arcen. We willen hierover met de Gemeente Venlo in overleg. Het vergt wel investeringen, waarvoor financiers nodig zijn. Nieuwe betaalautomaten en slagbomen moeten ervoor zorgen dat ook gasten die Kasteeltuinen Arcen niet aandoen hier betaald kunnen parkeren.

Samenwerking

We blijven optrekken met ondernemers in of rond het dorp Arcen. Het dorp met in de directe omgeving de Maas en de Maasduinen moet als toeristische plek interessant blijven en als magneet functioneren. De kasteeltuinen zijn ook een “publiek” goed, wat een grotere (financiële) betrokkenheid van de overheden rechtvaardigt. Daarover zullen we in overleg treden.

ACTIEPUNTEN MEERJARENBELEIDSPLAN:

Uitvoering:

- Jaarlijks één nieuwe tuinbeleving/groenattractie in het park ontwikkelen
- Nieuwe belevingsvormen ontwikkelen met erfgoed als uitgangspunt
- Aandacht voor natuur, energie en afval in het park
- Jaarrond passende extra activiteiten blijven organiseren waarbij Kasteeltuinen als decor geldt.
- Leegstaande ruimtes beter benutten of geschikt maken voor grote groepen
- Nieuwe evenementen ontwikkelen

Planvorming:

- Marketingstrategie een nieuwe impuls geven
- Coöperatie opzoeken met sierteeltsector en overige geschikte partners
- Winteropenstelling onderzoeken
- Mogelijkheid onderzoeken om parkeerplaats als Transferium voor Arcen te laten fungeren

VII DRAAGVLAK EN COMMUNICATIE

I. DRAAGVLAK DOOR COMMUNICATIE EN CONTACT

Het Limburgs Landschap is een organisatie die goed ligt in de samenleving en een breed netwerk heeft. De komende vijf jaar willen we dit zeker zo houden en daar waar mogelijk versterken. Dat doen we door de relatie met de bestaande doelgroepen te versterken. Zo gaan we starten met 'achterbandagen' voor onze donateurs. De open dagen bij (restaurant) projecten van de afgelopen jaren zijn effectief geweest. We blijven daar op inzetten. Jaarlijks zeker op één locatie. Ook gaan we intensiever contacten leggen met de bedrijven en hun personeel van de Stichting Robur; bedrijven voor Het Limburgs Landschap.

In 2021 vieren we ons 90-jarig jubileum. Dit is een goede aanleiding om zichtbaar te worden. In dat jaar gaan we samen met het Limburgs Museum en het NBTC (Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen) een jaar lang: Ode aan de Maas vieren met een serie aan activiteiten. Dat sluit aan bij een landelijke campagne Ode aan het Landschap waarbinnen wij Kasteeltuinen Arcen promoten.

We zijn in 2018 provinciaal gestart met de Erfgoedweekenden samen met de leden van de CEL (Coöperatie Erfgoed Limburg). We gaan door met deze maandelijkse activiteiten, waarbij wij aanbieden jaarlijks twee weekenden de hoofdlocatie te zijn.

We blijven structureel communiceren over onze projecten waarbij we een veelheid aan communicatiemiddelen inzetten. Dit gaat voortaan via een standaard communicatiedraaiboek. Vanzelfsprekend afgestemd op de grootte van het project. Er komt daarbij extra aandacht voor de bewoners vlakbij de werklocatie.

2020 is het laatste jaar dat we met Natuurlijk Limburg het programma dat we samen met Maurice Nijsten maken bij L1 uitzenden. We gaan in 2020 met omroep L1 werken aan een nieuwe serie-opzet die vanaf 2021 moet gaan draaien om op die manier de naamsbekendheid en de identiteit verder te versterken.

2. BESCHERMERS

Onze achterban is als maatschappelijk signaal van belang, alsook een inkomstenbron. We zien een terugloop in ons aantal beschermers. Mensen zijn minder geneigd zich langdurig aan één organisatie te binden. Doel blijft om het aantal beschermers rond de 17.000 te houden. Onze wervingsinspanning zal daarop gericht zijn, onder de randvoorwaarde dat de kosten per geworven donateur niet stijgen. Tegelijkertijd is het doel de inkomsten uit de beschermers-achterban te laten groeien.

Enkele mogelijkheden kunnen zijn:

- Legaten en Erfenissen: door onze resultaten te communiceren hopen we mensen te inspireren. We promoten de mogelijkheden voor doelfondsen.
- Projectondersteuning 'Vrienden van....'. door een select aantal 'Vrienden van' op te zetten kunnen we aan de daarvoor benodigde communicatiebehoefte voldoen.
- Eenmalige projectondersteuning 'steentje bijdragen'.
- Impulsschenking na een bezoek aan een gebied of project (High Five voor de Boswachter). Dit doen we door landelijk de mogelijkheden voor digitale collectes te onderzoeken en waar mogelijk binnen deze periode in onze terreinen te implementeren.

Op basis van verwachte kosten en baten zullen we onze keuzes hieruit maken.

3. VRIJWILLIGERS

Om het goede werk van Het Limburgs Landschap te kunnen voortzetten is de hulp van vrijwilligers essentieel. Op dit moment werken er 600 vaste vrijwilligers en 400 incidentiele vrijwilligers jaarlijks voor de organisatie. Hun taken variëren sterk van molenaar tot vuilruimer en van excursiegids tot vlinderteller. De diversiteit is enorm en

onze vraag naar hulp zal zeker de komende 5 jaar alleen maar toenemen. Het is belangrijk om een goed imago te ontwikkelen voor ons vrijwilligerswerk. Ook is het de bedoeling dat er jonge[re] aanwas komt voor de huidige vrijwilligersteams. Deze teams zullen we stimuleren om hun kennis en ervaring over te brengen op de nieuwe vrijwilligers.

Nu het communicatieteam is versterkt, komt er meer tijd voor de uitwerking van de vrijwilligersnota. Naast binding van vrijwilligers zal ook het op peil houden van bestaande groepen meer tijd en aandacht vragen. Concreet gaan we ook inzetten op een in samenhang functionerend team van vrijwillig molenaars en molengidsen. Op die manier kunnen meerdere van onze molens draaien en worden opengesteld.

Er is een aantal punten dat we de komende jaren willen verbeteren.

- Verder implementeren van de vrijwilligersnota
- Aandacht voor 'het vak' vrijwilligersbegeleiding
- Meer aandacht voor de vrijwilliger en vrijwilligersgroepen
- Zorgen voor voldoende contactmomenten per groep
- Zorgen voor behoud van inhoudelijke kennis
- We willen het [financieel] haalbaar houden per groep [vrijwilligersvergoeding, kleding, zorgen voor budget van uitvoering werkzaamheden etc.]. Er is behoefte aan herkenbaarheid.

4. SAMENWERKING MET DERDEN

Samen sta je sterk. Dat is een gezegde dat ook voor Het Limburgs Landschap geldt. Er wordt dan ook veel samengewerkt zowel binnen als buiten de provincie- en landsgrenzen. We zijn een organisatie die al veel samen doet en dat willen we ook zo houden. De verdeling van verantwoordelijkheid binnen het werkveld met de Natuur- en Milieufederatie, collega-terreinbeheerders, IKL en IVN blijft ongewijzigd. We zien wel een toename aan contactmomenten met de erfgoedsector. Gezien de druk op het buitengebied zien we een toenemende behoefte aan contact/samenwerking met de agrarische sector. Dat is gezien de recente polarisering door de stikstofdiscussie extra noodzakelijk.

5. ZICHTBAARHEID

De komende vijf jaar willen we werken aan het nog beter zichtbaar maken van Het Limburgs Landschap. Wie zijn wij, wat doen wij en hoe kunnen we dit uitdragen naar de samenleving en onze achterban? Daar hebben we uiteraard onze eigen communicatiekanalen voor die we kunnen inzetten en daar waar mogelijk uitbreiden:

- Kwartaalblad met als wens ook een digitale versie te ontwikkelen
- Uitbreiding van inzet social media
- Eigen publieksactiviteiten
- Vergroten cross-mediale zichtbaarheid
- Regionale media. Daar moeten wij de ‘preferred partner’ blijven. Zowel als bron waar men de info haalt als het kanaal waardoor wij breed communiceren.

Door het zoeken naar cross-mediale kanalen kunnen we ons ook gaan richten op diverse doelgroepen en hierdoor ook de interesse wekken voor onze organisatie bij nieuwe doelgroepen. Door het gebruik hiervan kunnen we mensen ook vaker bereiken die we anders zelden tot nooit bereiken.

Tevens willen we gaan werken aan het beter zichtbaar zijn binnen onze erfgoedlocaties. Zo willen we de zichtbaarheid bij Kasteeltuinen Arcen vergroten en de meerwaarde realiseren als erfgoedlocatie van Het Limburgs Landschap. Door een betere samenwerking en zichtbaarheid kunnen er ook andere communicatiemogelijkheden en projecten ontstaan. Hoewel we bij elk object winst kunnen behalen is het nodig om ook de vakantiewoningen nog expliciet te noemen. Daar kan de zichtbaarheid van Het Limburgs Landschap ook beter. Dit doen we door er jaarlijks een aantal aan te pakken.

6. VRAGEN EN KLACHTEN

Mensen worden tegenwoordig steeds mondiger en weten ons sneller en makkelijker te bereiken, denk aan social media. Dit vraagt veel aandacht, maar het is goed om hier actief mee om te gaan, zodat we in gesprek blijven en ook begrip kunnen kweken. Waar het klachten betreft is het van belang om de klachtenafhandelingsprocedure goed op te volgen en in de gaten te houden. Het zorgdragen van een correcte afhandeling van vragen en klachten blijft van groot belang.

7. ONTVANGSTLOCATIES

De komende vijf jaar willen we ook beter zorgen voor de bestaande ontvangstlocaties en bezoekerscentra. Op dit moment ontbreekt het aan tijd om deze voldoende te bezoeken en actueel te houden. Er wordt een schema opgesteld wanneer welke locaties bezocht en verbeterd worden. Uiteraard wordt er ook altijd ingegrepen als eerder iets stuk is of niet meer werkt. Daarnaast worden de komende jaren ook enkele locaties ingericht of opnieuw ingericht. De komende twee jaar zullen de volgende 4 locaties meer aandacht krijgen:

- Jachthut Op den Hamer
- Frankenhofmolen
- Van Tienhovenmolen
- Grathemermolen

8. BELANGENBEHARTIGING

Naast de communicatie en voorlichting zullen we blijven inzetten op beleidsbeïnvloeding. Dat zorgt voor een meer integrale belangenafweging tijdens de planvorming waardoor wij minder in een reactieve rol terecht komen. Dit werk zal in nauwe afstemming met de Natuur- en milieufederatie en collega-terreinbeheerders opgepakt worden. Thema's waar onder andere aan gedacht wordt: infrastructuur, het stikstofdossier en energietransitie. Ook zal er extra inzet gepleegd moeten worden in stakeholdersoverleg vanwege de Omgevingswet die in de planperiode ingevoerd wordt.

ACTIEPUNTEN MEERJARENBELEIDSPLAN:

Uitvoering:

- Starten met jaarlijkse achterbandagen voor onze donateurs in 2021
- Intensiever contact leggen met de bedrijven en hun personeel van Stichting ROBUR
- Plan Jubileumjaar 90 jaar uitvoeren
- Erfgoedweekenden met twee weekenden hoofdlocatie bij SLL
- Wervingsinspanning om op 17.000 beschermers te blijven
- Inkomsten uit beschermersachterban laten groeien
- Goed imago ontwikkelen voor ons vrijwilligerswerk
- Uitbreiding van onze communicatiekanalen
- Zichtbaarheid SLL bij Kasteeltuinen en in vakantiewoningen vergroten
- Meer aandacht voor 4 ontvangstlocaties

Planvorming:

- Standaard communicatie-draaiboek ontwikkelen voor projecten
- Nieuwe L1 serie opzetten in 2021

VIII BEDRIJFSVOERING

I. ORGANISATIE

Bestuur en toezicht

In 2020 zijn we overgegaan naar een Raad van Toezicht-model. Hiermee is de besturing van onze Stichting fundamenteel veranderd. In de MJP periode zullen we hieraan verder invulling geven, zoals aan de nieuw te ontwikkelen rol voor de Raad van Advies.

Organogram

We voorzien geen grote veranderingen in ons organisatiemodel. Het natuurbeheer is bij onze drie districten in goede handen. Het gebouwenbeheer is in handen van een gespecialiseerde afdeling. Ondersteunende en beleidsmatige taken en de regie op de communicatie vinden plaats vanuit het centrale kantoor in Lomm.

De omvang van de organisatie is de afgelopen jaren gegroeid. Dat was nodig gezien de omvang van het beheerd areaal, de toename van het aantal gebouwen en het in exploitatie nemen van de Kasteeltuinen. We streven in de MJP-periode geen uitbreiding van onze vaste formatie na.

Grote externe ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld de reactie van onze overheden op de stikstofcrisis, zijn te verwachten. Welke gevolgen deze zullen hebben en in welk tempo is ongewis. Mochten er grote inrichtingsopgaven in en rond onze gebieden uit voort komen, dan zullen we deze projectmatig, en met behulp van tijdelijke krachten proberen op te vangen.

De Landbouw BV is ontstaan om onze landbouw-gerelateerde activiteiten in onder te brengen. Hierdoor is duidelijk dat wij een landbouwbedrijf runnen, met beheer van graslanden en akkers en met behulp van eigen vee. Hiervoor ontvangt de Landbouw BV ook betalingsrechten.

Uitstroom

Er is een beperkte uitstroom te verwachten doordat ervaren collega's de AOW-gerechtigde leeftijd bereiken (6 personen). Vooruitlopend daarop zullen we nieuwe mensen aantrekken. Daarbij zal het vertrek van collega's aanleiding zijn om de taakverdeling binnen de teams nog eens goed onder de loep te nemen. Dit speelt vooral bij de afdeling bedrijfsvoering.

Arbeidsomstandigheden.

De afgelopen jaren is fors geïnvesteerd in de kantoren en werkplekken, zowel in Lomm als in de districten noord en midden. Daarnaast zullen we vernieuwing van het Dienstencentrum van Kasteeltuinen Arcen ter hand nemen. Daarmee is een aanzienlijke verbetering van de arbeidsomstandigheden bereikt. In het districtskantoor zuid zijn nog te weinig werkplekken en vergaderruimtes. Ook zijn de opslagfaciliteiten te gering, waardoor er op meerdere plekken zaken zijn opgeslagen. Hier zullen we aan werken, zo nodig op een nieuwe locatie.

Administratieve organisatie

Centraal in onze administratieve organisatie staan de programma's CRS (vastgoedadministratie) en Exact (boekhouding).

Verbetering willen we aanbrengen in onze administratie van projecten. We gaan de budgetbewaking met Exact doen, ten behoeve van een betere aansluiting met de financiële administratie.

De salarisadministratie, die we nu nog zelf doen, gaan we uitbesteden.

De informatievoorziening voor de Raad van Toezicht is van groot belang. Met de Raad van Toezicht is een format voor de kwartaalrapportages afgesproken. De gegevensverzameling in onze systemen wordt daarop aangepast zodat de benodigde informatie snel beschikbaar is.

2. FINANCIËN

Gezonde financiën zijn een belangrijke basis voor ons werk. We willen natuur en erfgoed voor de lange termijn veilig stellen, en hebben dus een stevige beheerverplichting met de daarbij behorende kosten op ons genomen. We zullen dus ook moeten zorgen voor een robuuste inkomstenstroom. De afgelopen meerjarenplanperiode kenmerkte zich door een economische crisis en overheidsbezuinigingen. Het zorgde voor de overtuiging dat we er goed aan doen te zorgen voor een gevarieerde inkomstenstroom en voor voldoende reserves om slagvaardig te kunnen blijven, ook in moeilijker tijden.

Jaarlijks streven we een sluitende begroting na. In onze begrotingen gaan we voorzichtig te werk: we worden liever met meevallers dan met tegenvallers geconfronteerd.

We onderscheiden allereerst het structurele deel van onze begroting. Hierin zitten onze structurele inkomsten en uitgaven voor beheer en de apparaatskosten. Deze structurele kosten zijn moeilijk beïnvloedbaar, en zullen als gevolg van inflatie en areaaluitbreiding oplopen. Het is zaak de structurele inkomsten hiermee mee te laten groeien.

De kosten van onze projecten proberen we zo veel mogelijk extern te financieren. Daarvoor zijn subsidies beschikbaar, maar kunnen we ook een beroep doen op fondsen zoals de NPL en het Prins Bernhard Cultuurfonds. Omdat we onze eigen bijdrage aan de projecten jaarlijks toevoegen aan de voorziening, heeft het jaar van afrekenen geen invloed meer op ons resultaat. We nemen projecten pas in uitvoering als de kosten ervan gedekt zijn. Dit gegeven maakt dit een makkelijker beïnvloedbaar deel van onze begroting: als er geen middelen zijn, gaat het project niet door of wordt het uitgesteld.

Verwervingen van natuur vormen een derde, meer flexibele, kostenpost. Ook hiervoor geldt dat aankopen niet gedaan worden als er geen middelen voor beschikbaar zijn. We hebben vanuit onze gebieden ambities, maar het tempo waarin we die kunnen bereiken hangt af van de beschikbare aankoopsubsidies, bijdragen van fondsen en van de donateurs aan ons Quercus-fonds.

Voor wat betreft de inkomsten streven we vooral diversiteit na. Op die wijze worden we niet afhankelijk van één inkomstenstroom en daarmee gevoelig voor de economische of politieke conjunctuur. Bijdragen komen van overheden, charitas, uit eigen economische activiteiten of vermogen, en van fondsen.

We mogen ons verheugen in structurele ondersteuning door de Provincie Limburg. Dankzij de exploitatiesubsidie zijn we in staat ons werk goed te doen en steeds weer proactief in te spelen op de beleidsprioriteiten. De bijdrage van de Provincie wordt jaarlijks op aanvraag beschikt. We gaan ervan uit dat deze de komende jaren gecontinueerd wordt.

Een andere belangrijke pijler wordt gevormd door de beheersubsidie voor natuur en landschap (SNL). Onze meerjarenbeschikking loopt in 2022 af. Gezien het grote belang van continuïteit in het natuurbeheer en de afspraken die daarover in het Natuurpact zijn gemaakt tussen Rijk en provincie gaan we ervan uit dat we ook

voor de periode 2023-2028 weer een SNL beschikking zullen ontvangen. We zullen ons er daarbij voor inzetten dat een groter deel van ons beheerde areaal onder deze subsidie komt te vallen en dat een groter deel van onze kosten er door gedekt zal worden.

Wij vinden dat de overheid, die onze doelen ruimhartig steunt, er op mag rekenen dat wij ook ons best doen om eigen inkomsten te verwerven. Doelstelling is om de omvang van de eigen inkomsten te laten stijgen, waarbij we het aandeel van overheidssubsidies in onze structurele inkomsten niet boven de 50% uit willen laten komen. Voor elke overheidseuro verdient Limburgs Landschap er als dat lukt in ieder geval 1 euro bij. De Corona-crisis heeft juist een gat geslagen in onze inkomsten uit de markt: inkomsten uit verhuurde horeca, vakantiewoningen en het resultaat van de kasteeltuinen. Bij het opstellen van dit MJP in het voorjaar van 2020 was het nog niet duidelijk of er structurele gevolgen van de Corona-crisis te verwachten zijn voor onze financiën. Zodra het beeld duidelijk wordt zullen we daarop acteren en ons zo nodig aanpassen.

In de MJP-periode verwachten we verschillende ontwikkelingen. De inkomsten uit huren zullen toenemen dankzij de verhuurde horeca die recent is uitgebreid. De inkomsten uit vakantiewoningen zullen toenemen, omdat Nieuw-Ehrenstein en vermoedelijk de Grathemermolen er als locaties bij zullen komen. De inkomsten uit betalingsrechten zijn onzeker, maar waarschijnlijk zullen ze dalen omdat het totale GLB-budget afneemt. Omdat de nadruk zal verschuiven naar vergroeningseisen, waaraan wij goed kunnen voldoen, calculeren we geen grote afname in.

De bijdrage van Stichting Robur aan onze projecten zal stijgen als ROBUR er in slaagt het aantal bedrijfsdonateurs te laten stijgen tot de gewenste 100.

We zijn zuinig op onze relatie met de Nationale PostcodeLoterij, die langjarig een belangrijke flexibele basis legt in onze inkomsten. Via LandschappenNL, hoofdbegunstigde van de NPL, zorgen we dat NPL goede informatie heeft over wat we als landschappen met hun steun allemaal bereiken. We gaan er gezien de jarenlange succesvolle samenwerking van uit dat de steun van de NPL meerjarig zal worden gecontinueerd.

Voor de reserves heeft het toenmalige Algemeen bestuur een doelstelling van 12 miljoen euro vastgesteld. De reserves bedroegen begin 2020 11 miljoen euro. Hoewel we ook in 2020 streven naar balans tussen inkomsten en uitgaven zorgt de Corona-crisis er mogelijk voor dat we 2020 toch moeten afsluiten met een verlies. Die zullen we dan ten laste brengen van de continuïteitsreserve. Jaarlijks zullen we bij het vaststellen van de jaarrekening beoordelen of er ruimte is om de reserves aan te vullen.

De reserves zijn ook een bron van inkomsten. Ter beperking van koersrisico's is het aandeel beleggingen gemaximeerd op 50% en van aandelen op 25%. Een belangrijk deel wordt liquide aangehouden, wat bij de huidige lage rentestand helaas niks oplevert. Wij zullen proberen te vermijden dat we negatieve rente moeten gaan betalen op onze spaartegoeden. We streven een goede balans na tussen risico en rendement, waarbij we onze middelen willen laten bijdragen aan een meer duurzame ontwikkeling.

Structureel aandachtspunt is de BTW. Limburgs Landschap is BTW-plichtig, maar kan niet alle betaalde BTW terugvragen. Hierover moeten we goede afspraken maken met de belastingdienst, en de budgethouders moeten weten wat ze inclusief of exclusief BTW moeten begroten en boeken. De afdeling Bedrijfsvoering stroomlijnt dit proces.

ACTIEPUNTEN MEERJARENBELEIDSPLAN:

Uitvoering:

- Overstap budgetbewaking projecten van CRS naar Exact
- Uitbesteden van salarisadministratie
- Vooruitlopend op vertrek 6 collega's nieuwe mensen aantrekken

Planvorming:

- Verbeteren werkschuur Zuid, zo nodig op een nieuwe locatie

Beleidsbeïnvloeding:

- Beleidsbeïnvloeding om groter deel van beheerde areaal onder SNL te krijgen

BIJLAGE I LIJST VAN AFKORTINGEN

CEL	Coöperatie Erfgoed Limburg
CRS	Centraal Registratiesysteem
DHZ	Deltaplan Hoge Zandgronden
DLG	Dienst Landelijk Gebied
GLB	Het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
IKL	Stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen
IVN	Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid
MJP	Meerjarenplan
N2000	Natura 2000
NBTC	Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen
NPL	Nationale Postcode Loterij
PAS	Programma Aanpak Stikstof
POM	Professionele Organisatie voor Monumentenbehoud
POP3	Het derde Plattelandsontwikkelingsprogramma
RvA	Raad van Advies
RvT	Raad van Toezicht
SKNL	Subsidie Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap
SNL	Subsidieregeling Natuur en Landschap
TBO	Terreinbeherende organisatie

Stichting
het Limburgs
Landschap

Rijksstraatweg 1, Lomm
Postbus 4301
5944 ZG Arcen